

Provincie pompt miljoenen in Twentse natuur, wat levert het op?

Ten strijde tegen tankmos

Meer dan 100 miljoen euro geeft de provincie Overijssel dit jaar uit aan het beheer en verbeteren van de natuur. Een groot deel daarvan gaat naar de Natura 2000-gebieden, waarvan er dertien geheel of deels in Twente liggen. Wat maakt die gebieden zo speciaal? En wat leveren die miljoeneninvesteringen eigenlijk op? Een reportage vanaf de Tankenberg.

LEO VAN RAAIJ

Heeft u wel eens gehoord van 'pioniervegetaties met snavelbiezen'? Goede kans dat u bij het lezen van zo'n term op het punt staat af te haken. Dat zou jammer zijn. Net zoals het jammer is dat hele volksstammen niet snappen waarom de overheid vele honderden miljoenen in het beheer en de bescherming van de natuur zou moeten stoppen.

Dit artikel is een poging de afstand tussen onderbuik en hoofd te overbruggen. Die reis begint tussen Oldenzaal en De Lutte, op de Tankenberg, waar provinciaal ecooloog Marien Spek door 'Landgoederen Oldenzaal' wandelt. Het is de vraag of Oldenzalers wéten dat ze een landgoed naast de deur hebben liggen. Laat staan een Natura 2000-gebied, dat bedreigd wordt door onder meer tankmos.

Als een tank door het landschap

„Nee, tankmos heeft niets te maken met de Tankenberg”, zegt Bart de Haan, ecooloog van Natuurmonumenten, dat eigenaar is van het gebied rond de Tankenberg. „Het heeft die bijnaam gekregen omdat sommigen ervan uitgaan dat het mos in de Tweede Wereldoorlog in Nederland is beland, toen zij werd meegenomen door Duitse tanks.” Dat is dus een broodjeaapverhaal.

Provinciaal omgevingsmanager Keesjan Douw, die meewandelt met Spek en De Haan, heeft een andere verklaring. „Er is ook wel gesuggereerd dat het mos zo heet, omdat het als een tank door het landschap gaat.” Dat laatste legt de vinger op de gevoelige plek. Marien Spek: „Grijs kronkelsteentje, dat de bijnaam tankmos heeft, is een indicator voor te veel stikstofneerslag. Het verdringt andere mossorten die hier thuishoren.” Het is nog maar het begin van de wandeling en het s-woord is al gevallen.

Stikstof als rode draad

In agrarische kringen wil men het niet altijd horen, maar stikstof loopt eigenlijk als een rode draad door het verhaal van Spek en Douw. En door wat Bart de Haan meldt. Hij weet de aandacht vast te houden door met cliffhangers te strooien. „Behalve het verminderen van stikstof, is er nóg iets dat heel belangrijk is. Dat vertel ik zo”, zegt hij.

De drie zijn medeverantwoordelijk voor de uitvoering van het beheerplan voor Landgoederen Oldenzaal. Dat is dus de naam voor het langgerekte gebied ten oosten van Oldenzaal, dat De Lutte als het ware omarmt. In 2013 werd het aangewezen als een gebied met te beschermen natuur. Net als de 13 andere in Twente. In Nederland zijn zo meer dan 160 Natura 2000-gebieden

LEES VERDER OP PAGINA 4

maar het ecosysteem blijft overbelast'

De verslaggever op pad met onder meer ecologen Marien Spek en Bart de Haan en omgevingsmanager Keesjan Douw. FOTO LARSSMOOK

overtuigd is dat het water dat langs deze kant van de Tankenberg naar beneden stroomt, in de richting van de eerdergenoemde bron, steeds minder meststoffen bevat. „Dit weiland wordt nog wel verpacht, maar mag al vijf jaar niet meer bemest worden”, zegt Douw. Toch zit in het bronwater nog steeds veel stikstof.

Dat verklaart een stukje verder naar beneden de aanwezigheid van de voortwoekerende brandnetels, waar hij zojuist bij stilstand. De meststof in het water is afkomstig van dit weiland, zelfs vijf jaar na het mestverbod.

Honderden miljoenen euro's gaf Overijssel tussen 2016 en 2022 uit aan het verbeteren en beschermen van de natuur. Ruim 300 miljoen aan de Natura 2000-gebieden en ruim 170 miljoen aan andere natuur en agrarisch natuurbeheer. Daar komt in 2023 een slordige 100 miljoen euro bij. Het geld gaat niet allemaal 'de grond in'. Ook het beheer, grondaankoop, schades, beleid en monitoring moeten ervan betaald worden.

Her en der groene vlekjes

Maar het geld gaat dus niet alleen naar de 24 Natura 2000-gebieden die Overijssel telt. Ter illustratie tovert De Haan een printje tevoorschijn, dat hij voorafgaand aan de wandeling heeft gemaakt. Het is een kaartje van Overijssel met her en der groene vlekjes.

„Kijk”, zegt hij, „dat is het Europees netwerk van Natura 2000-gebieden.” 'Netwerk' is een groot woord voor de verspreid

liggende natuurgebieden, die geen enkele samenhang lijken te vertonen. De Haan pakt er een ander kaartje bij. „Dit ziet er al minder versnipperd uit”, zegt de ecooloog. „Dit is het Natuurnetwerk Nederland. Er is namelijk meer natuur dan alleen de Natura 2000-gebieden.”

Versnipperd

Inderdaad zijn op dat kaartje allerlei verbindingen te zien tussen de Natura 2000-gebieden. „Maar het is nog steeds redelijk versnipperd”, zegt De Haan. Dat is het punt dat De Haan wil maken. Even eerder had hij al wandelend gewezen op een berkenbosje met de boodschap 'hou dat in gedachten'. Om vervolgens door te lopen

Nauwelijks voorstelbaar, maar tweehonderd jaar geleden stond hier allemaal paarse heide

Bart de Haan, ecooloog

naar een open stukje dat, zo blijkt, droge heide moet zijn. Maar er is vooral veel gras te zien.

De Haan: „Het is nauwelijks voorstelbaar, maar tweehonderd jaar geleden was het allemaal paarse heide, wat je vanaf hier kon zien. Daar zijn nog een paar snippers van overgebleven, soms kilometers uit elkaar. Dit is alles wat er resteert van een middel-euws oerlandschap.” Dat is de reden dat de heide vergrast en berken er fijn op groeien: zure grond.

„De grond is op sommige plekken vijftig keer zuurder dan wat gezonde heide kan hebben”, zegt De Haan. „Een typisch effect van te veel stikstof.”

Het berkenbosje dat hij aanwees, ziet De Haan als een volgend project in Landgoederen Oldenzaal. „We willen de heide vergroten, bijvoorbeeld door van dat berkenbosje heide te maken. De boompjes weg en dan maaien.” Spek: „Zo maak je nieuwe stapstenen, waarlangs soorten zich kunnen verplaatsen.”

Overbelast systeem

Het is de hartenkreet die De Haan aan het begin van de wandeling al aankondigde. „De versnippering van de natuur is een heel groot probleem. De verbindingzones tussen de natuurgebieden zijn ooit 'herijkt'. Dat betekent gewoon wegbezuinigd. Ja, onder staatssecretaris Bleker. Nu worden die puur op vrijwillige basis aangelegd. Maar zo komt dat netwerk er niet. Er moet van bovenaf besloten worden dat het er

moet komen. Regie! Anders gaan er soorten verdwijnen.” Intussen liggen er de natuurdoelanalyses van de provincie, waaruit blijkt dat het inderdaad almaar slechter gaat met de natuur. „Wij hebben plaatselijk eigenlijk bijna alles gedaan wat we konden doen”, zegt Spek. „Het zijn lokale maatregelen, waarmee we de natuur wat robuuster gemaakt hebben, zodat het ecosysteem niet direct onderuitgaat. Maar het systeem blijft overbelast.”

Hij schetst in feite de alarmerende toestand van de natuur in Twente, Overijssel en eigenlijk heel Nederland. Met kunst- en vliegwerk en de inzet van miljarden wordt essentiële natuur overeind gehouden. Maar eigenlijk is het dwelen met de stikstofkraan open.

Het echte werk

Het echte werk moet dan ook nog beginnen. Daar is wederom veel geld voor nodig, onder meer om de gestage toestroom van stikstof te stoppen. In het Provinciaal Programma Landelijk Gebied, dat 21 juni in Provinciale Staten wordt besproken, staat hoe Overijssel wil bijvoorbeeld 2 miljard besteden aan de uitkoop van boeren. Dat moet ertoe leiden dat de stikstofkraan dicht gaat.

Klimaataanpak en maatregelen om natuur en water te verbeteren, gaan 1,7 tot 2 miljard euro kosten, schat de provincie. Het zijn enorme bedragen, die de provincie niet zelf gaat ophoesten. Er ligt bij het Rijk een claim van vijf miljard.

tubantia.nl
In zo'n Natura 2000-gebied steekt de overheid veel geld

'Wij hebben plaatselijk bijna alles gedaan wat we konden doen'

VERVOLG VAN PAGINA 3

aangewezen en niet bepaald willekeurig. Er ging jaren aan onderzoek vooraf, om bijvoorbeeld te bepalen welke natuur er in Nederland is en hoe zeldzaam die natuur is. In het jargon van de natuurdeskundigen worden die stukjes natuur 'habitattypen' genoemd. Dat lijkt een abstracte term, maar het komt erop neer dat het een specifieke omgeving is, waar bepaalde planten en/of dieren zich thuis voelen. 'Pioniervegetaties met snavelbiezen' - zeg maar beginnende plantengroei met de plantensoort snavelbies - is zo'n stukje natuur dat dreigt te verdwijnen.

Het gaat er in Natura 2000-gebieden niet altijd om alleen een specifiek plantje zoals de snavelbies te beschermen. Die pioniervegetatie is een soort thermometer voor de staat van de natuur. Verdwijnt dit type, dan weet je dat de natuur in zijn geheel er slecht aan toe is. Zo heeft elk Natura 2000-gebied in Twente een of meer te beschermen 'habitattypen'. Heischrale graslanden in Lonnekermeer, kalkmoerassen in Springendal & Dal van de Mosbeek, stuifzandheiden met struikhei in Dinkelland of actieve hoogvenen in het Wierdense Veld.

Verzet LTO en gemeente

Nu is die pioniervegetatie niet te vinden in Landgoederen Oldenzaal. Wel een stukje verderop in Natura 2000-gebied Lemselermaten, bij Weerselo. Rondom het wel of niet aanwezig zijn van specifieke natuur ontwikkelde zich bijna tien jaar geleden een heel juridisch steekspel.

LTO en de gemeente Dinkelland verzetten zich in 2014 bijvoorbeeld tot aan de Raad van State tegen de aanwijzing van Lemselermaten tot Natura 2000-gebied, met het argument dat de te beschermen natuur er niet zou zijn. Hetzelfde deden twee boerenbedrijven voor Landgoederen Oldenzaal en tal van boeren rondom het Wierdense Veld. Tevergeefs.

Voor alle gebieden werden door de provincie en terreinbeheerders plannen gemaakt om de aanwezige natuur in stand te houden of te verbeteren. Alleen het beheerplan voor het Wierdense Veld is nog niet klaar.

Bij het maken van de plannen werd samenwerking gezocht met boeren, ook die

Grijs kronkelsteentje, dat de bijnaam tankmos heeft, is een indicator voor te veel stikstofneerslag

Bart de Haan, ecoloog

eerder tegen de aanwijzing waren. „In Landgoederen Oldenzaal zijn bijvoorbeeld concessies gedaan om aan de landbouw tegemoet te komen”, zegt Douw. „Maar dat wil dus ook zeggen dat niet het maximale is gedaan.”

Niet het maximale en ook niet genoeg. Dat blijkt uit analyses van de Natura 2000-gebieden, die de provincie heeft laten opstellen en waarvan de resultaten in april bekend werden. In alle Twentse natuurgebieden gaat het slecht met de te beschermen natuur. Wanneer er geen aanvullende maatregelen komen, gaat de natuur alleen maar verder achteruit. Het ultieme gevolg kan zijn dat de te beschermen leefgebieden verdwijnen. Toch wijzen Spek, Douw en De Haan erop dat er ook successen geboekt werden.

Bossen brandnetels

Douw staat stil bij een beekje halverwege de Tankenberg. „Dat beekje ontspringt uit een bron in de Tankenberg”, vertelt hij. „De aanwezigheid van het watertje zorgt voor omstandigheden die voor specifieke planten en dieren gunstig zijn”, legt hij uit. „Goudveil”, wijst De Haan behulpzaam op een plantje. Een paar meter verder doemt echter een variant van het tankmos op: hele bossen brandnetels overwoekeren de begroeiing.

Voor het veiligstellen van het beekje, dat dreigde te verdrogen, was de medewerking van boeren uit de omgeving nodig. Zij hadden in het verleden van de bron namelijk

een put gemaakt en vandaaruit waterleidingen naar hun bedrijven aangelegd. „Maar dat trok water harder weg, dan de bron kon leveren”, zegt Douw.

Nadat met de boeren overeenstemming was voor het afkoppelen van de waterleidingen, werd de put weggehaald en op een zandlaag een kleilaag aangebracht, om te voorkomen dat het water alsnog te snel zou wegsijpelen. „Vorig jaar was het extreem droog, maar de bron bleef de hele tijd lopen”, vertelt Douw niet zonder trots. Maar ja, die brandnetels...

De Haan glimlacht

Douw, Spek en De Haan lopen een stukje naar boven, tot nabij de kapel op de top van de Tankenberg. Het uitzicht over het glooiende landschap trekt vele wandelaars en fietsers. De meesten hebben geen idee dat de natuur er hier beroerd aan toe is. Al zijn er lichtpuntjes. De Haan schiet plots naar de berm en wijst: „Bosereprijs”, zegt hij met een glimlach. „Zeldzaam. Heeft niets met het verhaal te maken, maar ik word er gewoon blij van.”

Tussen de bomen door leidt Douw het gezelschap via een smal paadje naar een verrassend open terrein op de flank van de Tankenberg. „Dit weiland is sinds 2009 van Natuurmonumenten”, zegt Douw. Hij wijst naar de horizon, die door de 'kam' - voor zover daarvan te spreken is bij deze heuvel - van de Tankenberg wordt gevormd. „Daar zit de waterscheiding.”

Die kennis maakt dat het drietal ervan

